

ИСТОРИЈСКИ МЕТОД ВУКА СТЕФ. КАРАЏИЋА И ЕВРОПСКА ИСТОРИОГРАФИЈА

I

Вук Караџић је сâм знао нагласити које су побуде његовог рада на српској историји: да се благовремено забележе, и тако сачувају од заборава, преважни догађаји буне и стварања обновљене државе. А садржина његовог рада је да испита и прикаже „прави узрок, или квасац, ове буне, и њезин последице напредак и свршетак“. Он је био отворен и у изношењу својих методолошких начела: „а закон сâм себи поставио, . . . да кажем како је било, па читаатељи сами нека суде . . .“ Овај суд о свом историографском занимању, изражен 1822. године,¹ Вук је касније готово до речи понављао деценијама, све до 1861, кад је, у *Одбрани од ружења и куђења*, поново изнео своје начело: довољно је „када се каже како се шта догодило, па читаоци сами нека суде и пресуђују шта је за куђење шта ли за хвалу.“² Вук је, поред тога, понекад истицао и практичну сврху свог дела. Душан Перовић је, у својој студији *О Вуковом раду на историји првог српског устанка*, веома обавештено размотрио шта значи Вуков захтев да Срби, као савременици, опишу најновије догађаје своје историје, у ствари какав је сми-сао његовог исказа: „туђи писатељи, које из незнања, које из зависти или из љубави к своме народу, најславније или најзнатније догађаје изоставе или наопако опишу“.³ Према Д. Перовићу, Вуков страх од „туђих писатеља“ особито је проузрокован оним страним књигама, чланцима и обавештењима у којима се говорило о српским устанцима и стварању нове Србије, а које је он пажљиво пратио.⁴ Друга практична сврха Вуковог рада на историји проистизала је из његовог уочавања потребе да се Европа упозна с борбом српског народа, како би његова држава на свом путу афирмације добила међународну подршку. У том погледу он је особито био подстакнут грчким устанком, па је већ крајем 1825. године писао кнезу Милошу: „Грци ће прије добити своју слободу, него Срби, а највише зато, што Грке, због њихови стари књига и наука сва Европа жали, и жели, да и помогне и подигне . . .“⁵ Тре-бало је, с друге стране, допринети и учвршћењу, у његовом положају,

¹ Вукова преписка (даље: *Преписка*), IV, Београд, 1909, 84—86.

² О Вуковим исказима овакве садржине вид. опширније: Душан Перовић, *О Вуковом раду на историји првог српског устанка*, Зборник Историјског музеја Србије, 5, 1968.

³ Вуков Предговор књизи Милош Обреновић; вид. *Скупљени историски и етно-графски списи* (даље: *Скупљени списи*), I, Београд, 1898, 112.

⁴ Д. Перовић, нав. дело, 13—16.

⁵ *Преписка*, II, 542.

кнеза Милоша, као „званичног носиоца народних тежњи . . .“,⁶ начинити од њега, како је говорио Вук, „штогођ налик на Великога Карла или Великога Петра“.⁷ А тиме би и Вук, прилагодивши се посебним Милошевим интересима, обезбедио себи „повољне услове и материјална средства за несметан књижевни рад“.⁸ Овакве Вукове погледе на улогу својих историографских настојања показује и његова готовост, више пута изражена, и то не само у сарадњи с Леополдом Ранкеом, да својим обавештењима и грађом подржи „знатније списатеље, и туђе и наше“,⁹ како би и они заступали, на користан начин, српску ствар у свету.¹⁰

Вукови искази о методу, међутим, нису морали бити једино последица његовог урођеног смисла за реалистичко посматрање и његовог истинољубља, исто тако на известан начин обавезног. У времену кад се он образовао и приказао као историчар, у ствари између 1804. и 1829. године, од избијања буне против хахија до појаве Српске револуције Леополда Ранкеа, у европској историографији се могу запазити низ појединаца и неколико школа који су и на њега могли утицати.

II

Вук је, бар у почетку, морао осетити утицаје философске и просветитељске историографије рационализма. Она је, у посматрању грађе, знатним делом остајала повезана с претходном ерудитском школом, у приближавању другим подручјима сазнања налазила је средства у енциклопедијском маниру, као свој посебан облик особито је завештала прегледе светске историје и у целини је историјску мисао потчинила философији, политици и поучним циљевима.¹¹ Према идејама просвећености у знатној мери је одредио своје дело Јован Рајић,¹² чију је Историју Вук ценио као „најважнију од свију књига србских“¹³ и на њеним темељима намеравао обновити рад на савременој српској историји. Из просветитељског покрета погичу и оне историје, писане немачким језиком, из којих су, према предањима Ивана Југовића и Миљка Радоњића, учили у устаничкој Великој школи Алекса Карађорђевић, Милан и Иван Стојковић, Николча Карапанџић, Јеврем Ненадовић, Ђура Милутиновић, Михаило и Кузман Лазаревић, Лазар Арсенијевић Баталака и, међу њима, једну годину, од јесени 1808, Вук.¹⁴ О садржини и намени тих историја сведочи, пре свега, сам Вук, наво-

⁶ Д. Перовић, нав. дело, 17.

⁷ Преписка, II, 545.

⁸ Д. Перовић, нав. место.

⁹ Преписка, II, 545.

¹⁰ Вуков одговор на лажи и опадање у Србскоме Улаку, Беч, 1844, 25.

¹¹ R. Fester, *Die Säkularisation der Historie*, *Historische Vierteljahrschrift*, II, 1909; H. Preller, *Rationalismus und Historismus*, *Historische Zeitschrift*, 126, 1922; G. Benz, *Die Anthropologie in der Geschichttreibung des XVIII Jahrhunderts*, *Bonner Diss.*, 1932; J. B. Black, *The Art of History. A Study of four great historians of the eighteenth century*, London, 1926.

¹² Nikola Radojčić, *Rajićeva istorijska kritika*, Rad JAZU, 233, 1926, и опширније: Српски историчар Јован Рајић, Посебна издања САНУ, Београд, 1952.

¹³ Преписка, II, 534.

¹⁴ Анд. Гавриловић, *Београдска велика школа*, Београд, 1902, 80—87.

дећи почетак једне од њих: „Овај свијет стоји, како нам свето писмо доказује, више од 6.000 година, али он није овакови створен, као што се сад очима нашим показује, јер градове и вароши и многе друге ствари Бог није створио, него су их људи мало помало начинили.“¹⁵ Тога се сећа и Лазар Баталака: „Примери из свемирне историје врло су здраво дејствовали на млађани дух, срце и душу ђака Велике школе...“¹⁶ Није, без сумње, случајно што се у Великој школи предавала готово једино општа историја и што се српска историја давала искључиво у тим оквирима, највероватније према Рајићу.¹⁷ Историографији епохе просвећености припада и дело Лудвига Шлецера (Schlözer), писца, према Волтеровом узору, не само амбициозних прегледа светске историје него и, по позиву Катарине II, запажених огледа о првим вековима руске историје, на кога се Вук, читајући га, понекад позивао и занимао се за превод једног његовог уџбеника на српски језик;¹⁸ занимљиво је да је Шлецер, невелик као мислилац о историји, превазишао свог славног претходника филолошком спремом и особито се истакао, надокнађујући таленат, поузданошћу у изношењу чињеница.¹⁹ Од историчара с којима је Вук долазио у додир, а за чије је идеје, без обзира на то да ли се лично бавио њиховим делом, могао дознати, треба можда поменути А. Л. Х. Херена (Heeren), једног од најсавршенијих историчара на подручју привредне историје старог века и оснивача савремене историографије о европском систему држава у модерној епо-

¹⁵ Скупљени списи, 270–271.

¹⁶ Лазар Арсенијевић Баталака, *Историја српског устанка*, Београд, 1897, 397.

¹⁷ Анд. Гавриловић, нав. дело, 31.

¹⁸ Вук Караџић се осврнуо на Шлецера у својој рецензији на Љубомира у Јелисиуму Милована Видаковића, 1817, где је, на Видаковићево тврђење да народ ни у једном крају не говори правилно и да књижевници треба да поправљају језик, одговорио: „Сав народ наш, особито по селима, куда нема много књижевника, говори тако правилно по Граматици, као што је Шлецер или Лесинг писао Немачки“ (*Скупљени граматички и полемички списи*, I, Београд, 1894, 116 и д.). Кад је ово писао, Вук је више мислио на Шлецера као на филолога, уз остало и познаваоца словенских старина и језика, него на историчара. Ово тим пре што се Шлецер занимао и српским језиком, изражавајући жељу да дочека појаву граматике и речника тог језика. У рецензији на прво издање Вуковог *Српског рјечника* (1818), Копитар је изразио жаљење што Шлецер није дочекао да види остварену своју жељу (Љуб. Стојановић, *Живот и рад Вука Стеф. Караџића*, Београд, 1924, 171). Ускоро, међутим, Вук је, изгледа, упознао Шлецера и као историчара. „Шлецер је писао кратку свемирну историју у 2 части, и опет за дјecu Vorbereitung zur Weltgeschichte für Kinder; ја сам чуо, да су Руси ове књиге превели на Руски језик, зато би вас молио да ми и пошаљете (на Руски)“, писао је Вук Христифору Обреновићу почетком 1822. године (*Преписка*, IV, 85–86). Знатно касније, у октобру 1830. године, Вук је тражио од Копитара: „Молим Вас, да ми купите за Саву, каки књига немачки, каки Ви знате... али не заборавите Vorbereitung zur Weltgeschichte für Kinder von Schletzer...“ (*Преписка*, I, 389). Преводити поменути Шлецеров уџбеник, Димитрије Владисављевић се ослањао на Вуков суд и подршку. „Ваше изречење биће мој оракул. Рад бих да будем от користи роду, али не себи на срамоту“, писао је Владисављевић Вуку пре него што је дао у штампу *Припрему за историју свога свијета ради дјецe*, за коју је иначе рекао да је се не може „сит да начита“ (вид. и: *Преписка*, IV, 490, 495, 498, 502, 505, 506–7, 508, 518, 523, 598). Вук ће се, као филолог, поново задржати на неким Шлецеровим изјавама у својој полемици с Ј. Хаџићем, која је почела појавом, 1837, *Ситница језикословних* (*Скуп. грам. и полем. списи*, III, 24 и д.).

¹⁹ W. Dilthey, *Ges. Werke*, Bd. 4, 261 ff.; A. Berney, *August Ludwig Schölers Staatsauffassung*, *Historische Zeitschrift*, 132, 1925; Fr. Fürst, *August Ludwig von Schöler*, Heidelberg, 1928; G. P. Gooch, *Germany in the eighteenth Century*, *Studies in German History*, London, 1948, 60 ff.

хи.²⁰ Вук је могао знати и за метод Фридриха Шилера (Schiller), обележен настојањима око психолошког посматрања личности и драмским елементима у приповедању.²¹ Наднесен над својим делом, које је стварао годинама, али га никада није обелоданио у целини, Вук је у том положају располагао наслеђем преузетим од историчара просветитељске епохе да историја мора служити поуци потоњим поколењима; али он никада није прихватио схватање најистакнутијих представника историографије XVIII века да историја сме dospети у службу философије или политичке мисли. Остаће приврженик аутономног положаја историје према другим подручјима људског сазнања и онда када га спољашње стеге и субјективне наклоности буду навеле да се у свом историографском излагању не обезбеди до краја од династичке, политичке или личне пристрасности. У неким од својих радова, у својим житијима знаменитих Срба новијег времена и, нарочито, у *Особитој грађи за Српску историју нашег времена*, он је у знатној мери остао под утицајем манира галантног XVIII века да се приповедање заснива на анегдоти, али је ова особина његовог израза последица његових уметничких колико и његових историографских својстава.

III

На Вука је непосредно утицао историографски поступак Н. М. Карамзина. Гласовити руски приповедач и историчар је, генезом својих основних схватања о историјском развоју који почива на борби разума с незнањем, припадао рационалистима просвећене епохе, али је, особито у словенском свету, деловао и сопственим утицајем.²² Крећући на своје путовање по Русији, где је прегледао знатан број старих српских рукописа, Вук је већ у Варшави, у јануару и фебруару 1819. године, прочитао „и двије части Карамзинове Историје Государства Россійскаго . . .“²³ Лично познанство с Карамзином, до кога је ускоро дошло, још више је приближило Вука писцу оног дела које ће, и међу Србима прве половине XIX века, бити схватано као нова основа руске историографије.²⁴ И Вуку је, као и Ђорђу Магарашевићу, на пример, који је Карамзина узимао као узор приликом писања своје *Историје Србског народа*, а одломке из његовог дела штампао, преведене, у „Летопис-

²⁰ Кад је Вук у септембру 1823. године посетио Гетинген, Херен је, као професор историје на универзитету, био међу оним немачким научницима који су га ту примили с највећим комплиментима“ (*Преписка*, I, 235—6, код Вука погрешно: „Ерен (Herren)“). — N. Joss, *Arnold Ludwig Hermann Heeren's politische Theorien*, Berlin, 1918; O. Bisplinghoff, *Die Bedeutung des Historikers A. L. H. Heeren: Ein Beitrag zur Geschichte der Geschichtswissenschaft*, Münsterer Diss., 1963; W. Lütge, *A. L. Heeren als Historiker*, Leipziger Diss., 1926; Ir. Kahn, *Der Historiker Heeren*, Diss. Basel, Ludwigshafen, 1939.

²¹ Поред низа старијих дела, вид. и: F. Meinecke, *Schiller und der Individualitätsgedanke*, Leipzig, 1937; H. A. Vowinkel, *Schiller, der Dichter der Geschichte*, Berlin, 1938; E. Spranger, *Schillers Geistesart*, Abhandl. d. Preuss. Akad. d. Wissensch., philos.-histor. Kl., 1941.

²² М. П. Погодин, *Н. М. Карамзин по его сочинениям*, I—II, Москва, 1866; *Историография истории СССР*, Москва, 1961.

²³ *Преписка*, I, 167.

²⁴ Уп. *Преписка*, III, 9.

су“,²⁵ силно морао импоновати историчар широке нарације, омогућене ерудитским познавањем извора и њиховом филолошком критиком. У Вуковој заоставштини сачувани су кратки исписи из *Историје руске државе* који садрже Карамзинова начела историографског рада.²⁶ Један такав Карамзинов исказ — „Историја није роман, а свет није башта у којој све треба да је пријатно: она приказује стварни свет“ — доспео је као мото у Вукову књигу о Милошу Обреновићу. Више од три деценије после тога, 1861, пишући своју *Одбрану од ружења и кућења*, Вук се поново позвао на Карамзина и на његове речи да историја не служи „слави пишчевој, ни задовољству читалаца, чак ни поучној мудрости, него само истини која већ сама по себи представља извор задовољства и користи“. ²⁷ У ствари се Вук ослањао на Карамзиново изјаве о сопственом методу за све време свог дуготрајног бављења најновијом српском повесницом, исто као што је, све то време, у размаку од четрдесет година, понављао готово исте речи о томе како историчар не сме ни да куди ни да хвали, него је сва његова дужност у изношењу истине.

На Вука је несумњиво утицао, бар на особит начин, и историографски метод Леополда Ранкеа, који се, после упрошћавања, може свести на поновно откриће историјске материје, пре свега оне која се крије у архивској грађи; на филолошко-критички поступак према тој грађи, већ остварен у Нибуровим делима, који се, међутим, за разлику од ранијих писаца, мора обавити у истраживачкој фази рада, дакле не пред читаоцем; на нови положај историчара према историји, која више не служи као скуп доказа или илустрација његових схватања, јер он је сада дужан да ствари изнесе онако како су се доиста одиграле; на, готово обавезно, присуство уметничких својстава историчара у његовом делу, које треба изложити приповедачким изразом, на тренутке и драмски, з јарко осветљеним сценама; на неизоставно уклапање националних збивања у општеисторијске оквире и посматрање модерне историје под печатом гигантског окршаја хришћанског Запада и муслиманског Истока.²⁸ Вук се с Ранкеовим методом рада особито могао упознати у тренуцима кад су заједнички, у лето 1828, радили на склапању *Српске револуције*, „за коју је Копитар дао идеју, а Вук је требало да даде материјал, који ће Ранке пратити кроз призму својих историјских погледа и приказати га у склопу светскоисторијских догађаја, утврђујући при томе међусобну зависност између српског и светског историјског развијања“. ²⁹ Дајући Ранкеу грађу, већ преведену на немачки језик, или, у облику допуна и објашњења, усмено, Вук је у ствари, док је

²⁵ Вид. *Летопис Матице српске*, 2, 137; 6, 148—182; 7, 177—179; 9, 178—179; 13, 130—133; 18, 61—76; Георгије Магарашевић, *Историја Србског народа*, Част Iа, од тога сачувано: *Исторја Словенског народа* *вообще*, отъ Г. М. П., 1828, 94 стр., Рук. од Матице српске 594, где је Карамзин узет као узор.

²⁶ У омоту у којем је била запечаћена *Особита грађа за српску историју нашега времена*, Архив САНУ, бр. 8552/36.

²⁷ Стр. 1—2.

²⁸ Вид. библиографије радова о Л. Ранкеу: Е. Fueter, *Geschichte der neueren Historiographie*, München u. Berlin, 1911, 473—474; Heinrich Ritter von Srbik, *Geist und Geschichte*, I, München—Salzburg, 1950, 419—423; Н. Радојчић, *Ранкеова нова концепција српске историје*, Разржаве, II, Ljubljana, 1925, 1—54; Владимир Стојанчевић у књизи: Леополд Ранке, *Српска револуција*, Београд, 1965, 24.

²⁹ Н. Радојчић, *нав. дело*.

његов сабеседник прихватао његове исказе, присуствовао његовој анализи извора и чињеница и, у даљем редоследу, његовој критици српских збивања, која је „Ранке распоређивао и уклапао у свој широки историјски хоризонт... тамо где им је по њиховој развојној зависности било место“.³⁰

До свога начела да историјске догађаје треба описивати на начин како су се доиста одиграли и да то треба чинити мирним и упрошћеним приповедањем, без реторских украса и филозофског уопштавања, „као што би Србин Србину приповедао, па читатељ сам нека суди, што је за фалу, што ли за кућење“,³¹ Вук је могао доћи читајући списе или, што је сасвим поуздано, посматрајући непосредно стваралачки поступак Леополда Ранкеа, који је у европској историографији најснажније утврдио методе и погледе изражене Вуковим пером сасвим поједностављено. Овај однос треба издвојити и подвући, поготову због тога што се Вук и на осталим подручјима свог рада показао изузетно способним да идеје о научном методу, које су у његовом времену биле у превласти, не само брзо и у веома практичном избору прихвата него да их, сасвим целисходно, и примењује према својим схватањима потреба српске културе и према својим могућностима.

Али, кад се узме у обзир да је Вук у знатној мери своја историографска начела исказао већ на почетку 1822. године, у свом писму Христифору Обреновићу,³² тј. пре свог сусрета с Ранкеом и пре појаве његове *Историје романских и германских народа* (1824), која је значила „читава револуцију у немачкој и светској историографији, и по свом методу и, особито, по својој концепцији“,³³ остаје као нужно решење да се револуционарни препородитељ српске културе у свом убрзаном раду на стварању сопственог научног лика као историчар превасходно и одушевљено ослонио на Карамзина: с његовим делом он се несумњиво упознао 1819. године, и већ тада, на свом путовању по Русији, он је могао доживети онај занос *Историјом руске државе* који је био захватио, утичући на његова стремљења, најистакнутији слој руске интелигенције. Још у то време је Вук, сме се претпоставити, подлегао Карамзиновом приповедачком жанру, којим су се, изгледало је, ослобађале чињенице утврђене у њиховој веродостојности, којим се историја у много чему препуштала доживљају самог читаоца и којим је, за тог читаоца, ненаметљиво издвајана она поука коју историја једино сама собом може дати. Вук је остао веран Карамзиновом методу до краја свог рада, до времена у којем су и српски научници могли тај метод сматрати застарелим.

Све ово, међутим, не значи да је Вук морао због тога остати изван утицаја Ранкеових методолошких начела. Она су постала убрзо присутна у европској историјској мисли, и то у толикој мери да су их, на упрошћен начин, прихватили и они писци који се нису самостално удубљивали у суштину његовог дела. Вуку је то полазило за руком тим пре што он никад није темељитије радио на свом историјском образовању и никад није стигао да на основи обимнијег проучавања савремених

³⁰ Исто.

³¹ Предговор Милошу Обреновићу, вид. *Скупљени списи*, 113.

³² *Преписка*, IV, 84–86.

³³ Н. Радојчић, нав. место.

кретања у европској историографији изгради сопствена методолошка начела. Иако је Ранке, према Карамзину, и методом и концепцијама историјског развитка значајно велики корак напред, Вук је њихова основна начела, узета у најједноставнијем избору, могао свести у једно, и тако оно што је научио код Карамзина потврдити и оснажити Ранкеовим утицајем.

Да би добило свој коначни смисао, ово се, у целини, поуздано може довести у склад с природом Вукове грађе и могућностима његовог израза. Та грађа је мемоарска, тако да је проверавање њене веродостојности могло потицати и од захтева најпримарније истинољубивости и обичне људске сумњичавости као свакидашњег и неизоставног разумског акта. Приповедачки поступак Вуков, који је у сагласности и с природом његове грађе, њему је, осим тога, био својствен због посебних особина његовог стваралачког талента: он је знао приповедати као да оно што се до тада казивало десетерцем претвара у нову народну писменост; више од тога, његов израз, заснован на реченици изузетних могућности, обликовао се према предмету излагања складно до мере која открива уметника приповедачке прозе особите обдарености и сопственог лика. Утицаји историографских метода, које је прихватио од Карамзина и Ранкеа, значили су због тога спољашњи подстицај, нађену основу, оквире реда и унутрашњи скелет свему ономе што је Вуку, захваљујући његовом стваралачком таленту и његовом бујном израстању у поднебљу устанка, већ стајало под пером.

IV

Приближавање суштини Вуковог историографског метода, бар оног који је свесно преузимао са стране и на њему организовано намеравао да заснује целину свог дела, неминовно води његовој знаменитој изјави П. И. Кепену, датој у писму од 6. октобра 1826. године, да већ има написану, и преведену на немачки језик, *Српску Историју*, коју не може да објави због страха од кнеза Милоша и његовог агента Михаила Германа.³⁴ Иако се у овај Вуков исказ у извесној мери може посумњати, оним што је од њега остало — исписима из Рајићеве *Историје*,³⁵ нацртом средњовековне српске историје у руској редакцији биографије кнеза Милоша Обреновића,³⁶ *Статистическо-Географическим описанијем Србије*,³⁷ најзад и оним што је објављено од његове *Грађе за Српску историју нашега времена*³⁸ — без двоумљења се може показати да су Вукове претпоставке шта све треба обухватити једном савременом историјом српског народа биле доиста онакве како их је он изложио у поменутом писму П. И. Кепену. Његова *Српска Историја*, писао је Вук Кепену, има два дела. У први део, после уводног прегледа историје Србије, долазе четири одељка: 1. *Опис земље*; 2. *Стара историја*; 3. *Опис народа* и 4. *Историја устанка*; други део је посвећен Милошу Обрено-

³⁴ *Преписка*, III, 559—563.

³⁵ Вид. *Скупљени списи*, 350—366.

³⁶ *Жизњ и подвиги князя Милоша Обреновича*, Санктпетербург, 1825, у *Уводу*.

³⁷ У „Даници“ за 1827, Беч, 1826.

³⁸ *Скупљени списи*, I: *Грађа за српску историју нашега времена и Животи најзнатнијих поглавица овога времена*, 3—222.

вићу. Значење овог нацрта на првом месту је у следећем: да би представио српске устанке и прве године владавине Милоша Обреновића, Вук је сматрао потребним да опише земљу где су се ти догађаји одиграли, да укратко изнесе старију историју српског народа и да, пре него што пређе на излагање најновијих збивања, која је мислио започети Свиштовским миром (1791), прикаже положај српског народа под Турцима, његово унутрашње уређење, отпоре и ратничке подобности, домаћи живот, школе и просвету, стање цркве и верска осећања, у суштини оне облике духовног живота, традиционалних установа и политичких односа који ће и довести до буне против дахија и националног преображаја.³⁹

Иако се Вуково историографско дело, оним што је у њему најдрагоценије, на крају свело на његову устаничку хронику и његове биографске огледе и нацрте, у тренуцима кад је он имао најпространије планове рада на српској повесници и кад је на свом методу највише настојао, у ствари двадесетих година XIX века, несумњиво су у његовој научној свести биле најприсутније концепције изражене нацртом *Српске Историје*. Задржавање на тим концепцијама потребно је због тога што су оне, иако неостварене, ипак умногоме одредиле судбину и коначни изглед његовог историографског дела узетог у целини (без обзира на то колико их је срећно одабрао) и, поготову, зато што оне откривају ону Вукову везаност за интелектуалну Европу његовог времена која је била и најприснија и самом њему најприхватљивија. У суштини је реч о Вуковој подложности утицајима романтичарског покрета, на који се он, према нађеним узорима, могао поуздано ослонити у свом испитивању народног традиционалног блага, али за који се, оставши код готово истих примера за угледање, могао само погрешно везати као историчар.

И сам настанак Вуковог дела незамислив је без зрачења идеја о непроменљивости народног карактера Јохана Готфрида Хердера (Herder), који се образовао под утицајем Ж.-Ж. Русоа и који је, својим делом о философији историје, доспео међу најистакнутије представнике просветитељског покрета, али је, дејствујући широко, остварио посебан правац у испитивању наслеђа и остао снажно присутан у рађању романтизма.⁴⁰ Неуспех француског покушаја да се свесним напорима остваре, у друштву и у политици, философске идеје довео је до распрострањене неверице у револуционарне методе, у ствари у могућности да се смишљено остваре дубље промене у животу једног народа. Место тога, поверовало се у стварну вредност једино оних институција које су несвесно створене током историјског развика. Због тога су универзални видици и космополитске амбиције историчара XVIII столећа сужени на националне оквири и, у њима, претежно на средњи век, кад су се, према налазу романтичара, првих Хердерових следбеника, образовале најважније карактерне црте појединих народа, јер је њихов разви-

³⁹ Вид. опширније: Миодраг Поповић, "Die serbische Revolution", Прилози КИИФ, XXIX, 1963, 1—2, 45—58.

⁴⁰ О оживљеном занимању за Хердера сведоче: G. Braun, *Herders Ideen zur Kulturphilosophie*, Historische Zeitschrift, 110, 1912; R. Stadelmann, *Der historische Sinn bei Herder*, Halle, 1928; Th. Litt, *Die Befreiung des geschichtlichen Bewusstseins durch J. G. Herder*, Leipzig, 1942; H. Sée, *La philosophie de l'histoire de Herder*, Rev. Synth. Hist., 48, 1929; K. Brittner, *Herders Geschichtsphilosophie und die Slawen*, 1929.

так у то време био највише аутономан. На успон заједничких осећања француског народа у револуцији и на његову освајачку плиму с Наполеоном на челу други народи су одговарали, особито после 1815. године, доживљавањем сличног преображаја: да се са узбуђењем враћају себи, да прикупљају наслеђене вредности, износе на видело плодове свог колективног духа, доказују прошлосту право на сопствену будућност. Вук није морао посебно проучавати Хердере списе да би у новом развитку филологије, етнографије, традиционалног права и историографије, као блиских подручја тада јединствене науке о народу, на којој је и сам радио, осетио и сазнао присуство његових идеја о аутохтоном пореклу, независном развитку и органској увржености националних особина.⁴¹

После теорије о катастрофама Монтескијеових следбеника, који су поједине историјске феномене тумачили изузетним природним појавама и нередовним инцидентима у географском амбијенту, правац географског тумачења историје обновљен је знаменитим *Познавањем земље* Карла Ритера (Ritter); да се, у складу са схватањима романтичара, људско друштво развија постепено, под тихим и непрестаним дејством природе; али да, супротно романтичарима, на обликовање националног карактера не делују никакве мистичне силе и да се не може говорити о некој аутохтоној и за сва времена створеној народној души.⁴² Романтичари у историографији, који су, као Ранке, тек почињали отресати праšину са свежњева архивских докумената, и сувише су се задржавали на актима политичке садржине да би могли разматрати оне облике ранијих цивилизација који су изискивали повезање с природном средином, тако да се мало који од њих, као Ернст Курцијус (Curtius)⁴³ на пример, нашао у стању да прихвати Ритеров метод. Али, према захтевима времена, који су довели и до појаве Ритерових идеја, историографија се, иако механички, све чешће повезује с географским знањима, која доспевају у уводне главе или статистичке прегледе дела историјске садржине. У питању су, најчешће, списи аутора мале оригиналности, обично писаца ратних историја, или нацрта о прошлости појединих крајева или места, који су понекад и самостално вршили географска испитивања. Механичко довођење у извесну везу података о географској средини са историјом присутно је и у делима

⁴¹ „Само вас молим (ваше части и славе ради), да не гледате на којекакве магарце, него да радите онако, као што би се допало ученим људима (н. п. Ајхорну и Ерлеру и осталима онаковим)“, писао је Вук Мушицком у марту 1820. године (*Прениска*, II, 257). Овде је, поред Хердера, реч и о теологу и оријенталисти Јохану Готфриду Ајхорну (Eichhorn), који је, под непосредним утицајем писца *Идеја за философију историје*, започео нову епоху у проучавању Старог завета као мозаика најстаријих запамћених легенди. Ајхорн ће 1824. поднети предлог да Гетингенско учено друштво, заједно с браћом Грим, изабере за свог дописног члана Вука Караџића (H. Kunstmann, *Slawische Gelehrte in der Göttinger Gesellschaft der Wissenschaften*. *Ossoliński, Uvarov, Karadžić, Kopitar*, *Slawistische Studien zum V. Internat. Slawistenkongress in Sofia*, 1963; Irm. Mahnken, *Vuk, Vuks Gegner und Göttingen*, Вуков зборник, Посебно изд. САНУ, Београд, 1966, 545—568. — Вид. и чланке о Вуку и Немцима Јована Божићевића у „Гласнику Југословенског професорског друштва“, XVIII, 1937—1938, и Миљана Мојашевића у „Летопису Матице српске“, јун 1964.

⁴² A. Wünsche, *Die geschichtliche Bewegung und ihre geographische Bedingtheit bei Karl Ritter und bei seinen hervorragendsten Vorgängern in der Anthropogeographie*, Leipzig, Diss., 1899.

⁴³ F. Hashagen, *Ernst Curtius*, Berlin, 1904; E. Fueter, нав. дело, 497—499.

оних писаца који су, испуњавајући романтичарски програм, узимали историју као део једне готово јединствене науке о народу и посматрали је, после географских увода, упоредо с фолклором, правом и савременим положајем једне групе, све то најчешће, место у генетичком односу, на филолошкој основи. И идеје о методу Карла Ритера доспеле су до Вука, очевидно, једино у облику и са садржином како су се распостирале, одвојено од свог извора и своје суштине, међу оним писцима, каквих увек има, који до методолошких сазнања долазе посредством других, и због тога оно што су сазнали лако прилагођавају својим погледима и потребама.

У првој половини XIX века, посебно међу историчарима немачког језичког подручја, узимао се као велики узор филолошко-критички метод Бартолда Георга Нибура (*Niebuhr*), славног писца *Римске историје*,⁴⁴ који је романтичарима, пре свих Ранкеу, припремио начела за свестранију анализу извора и чињеница и тиме им омогућио продор и у замагљене пределе раног средњег века.⁴⁵ Нибур се, особито док је био пруски посланик у Риму (до 1823), занимао, преко Копитара, за Вуков рад на издавању народних песама.⁴⁶ Кад је 1829. године објављена *Српска револуција*, он је честитао Ранкеу, свом следбенику у критичком методу, као новом Тукидиду; био је поносан што се баш међу Немцима нашао историчар који ће, на најбољи начин, обрадити један тако важан предмет.⁴⁷ Вук није могао проникнути, јер би то изискивало посебно бављење, у суштину Нибуровог метода, али је присуство његових начела могао затећи у Ранкеовом наступу и, доста уситњено, у делима низа филолога, етнографа, историчара права и, уопште, зналаца и љубитеља старина с којима је долазио у додир.

У одређивању свог историографског метода Вук се, кад је у питању његово свесно опредељење, претежно ослонио на не немачке и словенске романтичаре који су, везујући се за Ј. Г. Хердера и, још непоредније, за историјско-правну школу Фридриха Карла фон Савињија,⁴⁸ умногоме налазили историју у унутрашњем развоју народа, његовом заједничком духу, веровањима и обичајима, усменом књижевном стваралаштву, правним установама и, посебно, у језику који се ствара сходно духовном расту народа и постаје ризница где је похрањено све што је један народ, стварајући се, од себе дао. Вук се, и према својим личним подобностима и следствено потребама српске културе у обнављању, определио за тај покрет као скупљач народних песама, приповедача и законодавне народне мисли изражене у облику пословица; он је то учинио и као етнограф који је прикупљао и описивао исконска

⁴⁴ Уп. N. Bresslau, *Geschichte der Monumenta Germaniae Historica*, 1921, 111 ff.

⁴⁵ H. Dreyhaus, *Niebuhr und Goethe*, Preuss. Jahrbücher, 142, 1910, 433 ff.; W. Dilthey, *Ges. Schriften*, III, 1927, 269 ff.; E. Kornemann, *Niebuhr und der Aufbau der altrömischen Geschichte*, Hist. Zeitschrift, 145, 1931; F. Schnabel, *Niebuhr*, Heidelberg, 1931.

⁴⁶ „*Niebuhr in Rom wolte auch mehrere Exemplare der пѣснарица subscribiren*. Он је син онога пѣтника по арапској, и прајски елџиа в Римѣ...“, писао је Копитар Вуку 16. јула 1822 (*Преписка*, I, 194). „Ако ће успишете Перцу, поздравите Нибура“, поручивао је Вук из Лајпцига 10/22. маја 1823 (*исто*, 220; вид. и: 197, 199, 200, 215, 222).

⁴⁷ Вид. Н. Радојчић, нав. дело, 45 и д.

⁴⁸ H. Kantorowicz, *Volksgeist und historische Rechtsschule*, *Histor. Zeitschr.*, 107, 1911; E. Rothacker, *Savigny, Grimm, Ranke*, *Histor. Zeitschr.*, 128, 1923; R. Funck, *Die geistgeschichtliche Ort F. K. von Savigny's* *Histor. Jahrb.*, 50, 1930.

веровања, обредне обичаје и устаљене облике домаћег живота Срба сељака; делимично под утицајем тог покрета и, можда знатније, по угледу на оновремене географе и статистичаре, који су своја дела сматрали подлогом историје и само се танким нитима везивали за новине у научном методу Карла Ритера, он је остајао на чврстом тлу својих знања и суштинских потреба српске културе и кад се свесрдно бавио „географическо-статистическим описанијем Србије“ и тиме полагао темеље историјске социологије кад Срба. Али, што није могло доспети у склад с највреднијим обележјима његове устаничке хронике, он је романтичарским схватањима и методама покушао подредити и целину свога историографског дела.

Вук је ушао у романтичарски покрет у тренуцима његовог настајања, и то оног часа кад је, стигавши у Беч 1813. године, ступио у први додир с Ј. Копитаром. За његов научни и књижевни развитак то је без сумње било од пресудног значаја. Он никад није улазио у генезу романтизма и није се надносио над теоријском мишљу Хердера или фон Савињија; али он је своје прилоге покрету почео давати готово кад и други, кад и Јаков Грим на пример (који ће свој речник немачког језика, састављен слично Вуковом, почети да објављује знатно касније), тако да је квалитетима свог рада и вредношћу оног српског традиционалног наслеђа које је тим радом обелодањивано у ствари постао један од носилаца и најистакнутијих представника романтичарског правца у Европи уопште. У одређивању целине своје *Српске Историје*, о којој је писао П. И. Кепену, Вук је, међутим, показао смишљено настојање да постане савремен на начин неупоредиво мање веродостојан. Његова жеља да у уводној глави опише земљиште радње српске историје и, још више, његово осећање потребе да, у следећем одељку, представи настапак и развитак Срба у средњем веку пре свега значе плаћање обола концепцијама претежније смишљеним према захтевима романтичара забављених проучавањем народа, којима је и сџм припадао, него прузетим из савремених великих токова европске историјске мисли. Идеју о генетичком повезивању најновијих збивања у Србији са особинама земље, ранијом народном прошлошћу и духовним својствима становништва заступао је у *Српској револуцији* и Леополд Ранке; али он је то учинио потезима знатно краћим, с подвлачењем оних појава које су водиле устанку, са стварном намером да европског читаоца претходно упозна с народом који ће први устаћи да Турску руши револуционарним начином: у својим великим делима из историје германских и романских народа он то није чинио.

Поред практичних побуда, сличних Ранкеовим, Вук је порекло концепција своје *Српске Историје* — где су новија историјска збивања морала добити темељ у претходним историјским, географским, етнографским и историјско-социолошким разматрањима — пре свега дуговао оним филолошким основама свог научног занимања које су, у ствари, значиле и очевидна обележја правца којем је, као истраживач народа, припадао. Ове филолошке основе веома су оскудно повезане с Нибуровим критичким методом: пре би се могло рећи да и тај метод и процес стварања савремене филологије, као коначно конституисане научне области, на чему су највише урадили романтичари, проистичу из задничких услова које им је дала иста епоха. Развитак науке о народу,

у чијим оквирима за тренутак посматрамо и Вука, одиграо се упоредо са ужурбаним стварањем филолошких дисциплина, многоме је од њих и зависио или се у суштини задржао у њиховим оквирима: према схватањима створеним у романтизму, језик је најбитнији израз духа народа, језгро његовог стваралаштва, најчвршћи свод који је изграђен његовим историјским развикоом, утока свега на чему је радио и због тога најдубљи и најбистрији извор сазнања и о његовом прошлом развикоом и о његовом савременом стању. Филолошки погледи на науку, без обзира на то да ли се отварао ризница народног говора, да ли се записивало његово усмено књижевно стваралаштво или се испитивао развикоом традиционалних правних установа, подводили су под своје дејство, код многих осредњих писаца, и саму историју, у којој се не врши само филолошка критика извора, као што је чинио Нибур, него се, исто тако често, усвајају и филолошке концепције распореда већ испитане грађе, тј. састава и правца тока историје и оних унутрашњих снага које су у њој деловале. Вук се целином свога дела определио за овакав историографски метод, иако је најважнији и највећи део своје *Српске Историје*, своју хронику о устанцима и о владавини кнеза Милоша Обреновића, засновао на друкчијим методолошким начелима и историјским погледима, добрим делом сходно и свом приповедачком изразу.

V

У свом историографском раду Вук је доспео под неповољно дејство извесних чинилаца: пре свега своје неодлучности, или недостатка времена, да се знатније посвети том послу, и то не само као писац него и као истраживач грађе; у питању је, затим, и насилничко уплитање у његов рад кнеза Милоша Обреновића, који је од њега захтевао или ћутање или апотеозу и који га је својим интервенцијама пресецао и онемогућавао у писању историје када се томе, двадесетих година, био готово сав посветио (и то супротно вољи Ј. Копитара, на кога се у свом раду још увек највише ослањао); уза све то, најзад, дошле су и његове историографске концепције, које је погрешно одабрао не само због тога што саме собом нису обећавале велико и савремено дело него и зато што их он својом спремом и настојањима око сопствених могућности није ни могао остварити.

Вук је 1826. године писао П. И. Кепену да има готову *Српску Историју*, преведену на немачки језик, али се у потпуну тачност овог његовог исказа из више разлога може посумњати. Ако је он 1826, кад је писао Кепену, због општих прилика у којима се налазила његова земља и због особитог положаја њеног кнеза, морао бити опрезан и уздржљив као историчар новијих српских збивања, ускоро после тога, а посебно после 1830. године, оно што је наметало бојазан могло је деловати само подстицајно да се разгласе борба Србије и слава њеног господара. Уосталом, већ пре 1830. Вук је из свих делова *Српске Историје*, у календару „Даници“ или засебно, понешто објавио: и преглед средњовековне српске историје, и неколико описа земље и народа, и знатно о традиционалним и новим институцијама код Срба, најзад, поред биографије кнеза Милоша, и своје најлепше стране о Карађорђе-

вом устанку (Ранкеовим посредовањем устаничку хронику у целини). Од свега је ипак најзанимљивија чињеница да је Вук убрзо после својих изјава датих Христифору Обреновићу (1822) и П. И. Кепену (1826), у којима је дословце реч о целини српске историје датој ради објашњења новијих збивања, одустао од оваквих концепција, и већ 1828. године, у Предговору Милошу Обреновићу, свео свој план на *Грађу за Српску историју нашега времена*, која ће почети „од године 1765 (докле је покојни архимандрит Рајић своју историју довео)“. Вук је на крају, у „Даници“ за 1834, саопштио *Другу годину Српскога војевања на даије*, вероватно раније написану, а затим је, све до 1860, кад је штампао *Правитељствујумчи совет*, обавештавао своје мецене, пријатеље и читаоце да *Грађу* има готово завршену и да му још само предстоји испитивање извесних појединости и, затим, склапање целине.

Ако се Вукове изјаве, попут оне Кепену, не могу оценити као обмана, јер ни за то нема исказних података, ипак изгледа претерано смело доводити у склад таква обавештења, потекла од аутора, са обелодањеним одломцима његовог дела и закључивати да је *Српска Историја*, целином пренета на немачки језик, доиста и постојала. Оваква тврђења заслужују избегавање — и да није других разлога — због тога што се заснивају на приватној преписци човека који се, одржавајући и најудаљеније везе, морао дописивати свакодневно и у својим писмима давати изјаве чији је суштински циљ заувек остао само њему познат. Коришћење такве преписке увек прети nanoшењем неправде и погрешним судом — ово заиста и онда кад се она узима за основу похвале. Вук је несумњиво располагао написаним странама своје *Српске Историје*, можда и већим делом рукописа; вероватно је био у стању, честом код писаца који много раде и још више планирају, кад извесне празнине и недорађености, због тога што се чине лако савладивим, само појачавају утисак да је све под руком, готово приведено крају, кад се могу давати изјаве о завршеном послу, јер се све може, док се не приступи штампању, брзо дорадити и у ред довести.

У годинама 1825. и 1826, у руској редакцији књиге о кнезу Милошу Обреновићу и у *Географическо-Статистическом описанију Србије*, Вук је дао своје једине кратке прегледе средњовековне српске историје, и у тим тренуцима треба видети крај његових покушаја да се шире и озбиљније позабави старијим историјским епохама и грађом која је из њих претекла. Он за то није имао довољно не само историјске него, поуздано, ни филолошке спреме. Исписујући из Рајића, он је, према народном, критиковао његов архаични и произвољни језик; његова историјска критика Рајићевих судова првенствено почива на ономе по чему су се, у области здравог разума, код Срба и у области продуженог трајања рационализма, могле разликовати њихове знатно удаљене генерације. Поменути Вукови прегледи српског средњег века нису чак засновани ни на Рајићу, уза сав Вуков претходни труд и успутна позивања: између њих стоје они упрошћени прегледи српске историје који су се крајем XVIII и почетком XIX века нарочито умножавали у аустријским земљама и који су, као Енгелов, имали у својим основама Рајићеву *Историју* као пребогато врело обавештења.

У времену кад се припремао за рад на историји и кад је, двадесетих година, тим послом био увелико заузет, Вук је у *Српском рјечнику*

(1818) и у календару „Даници“, који је изишао за 1826, 1827, 1828, 1829. и 1834. годину, објавио и значајан део својих географских, етнографских и историјско-социолошких страна. Исте године, 1826, кад је писао Кепену да има готову *Српску Историју*, и, у њој, одељке о земљи и народу, Вук је, у „Даници“ за 1827. годину, објавио *Географическо-Статистическо описаније Србије* садржине умногоме подударне садржају одељака поменуте *Српске Историје*. Да се овај однос заиста може схватити узрочним и да се Вук није одлучио да назначено *Описаније* механички уклопи у своју *Српску Историју* само због тога што га је већ написао, показује руска редакција књиге о Милошу Обреновићу, објављена 1825. године према знатно ранијем предлошку, у којој се, у уводном делу, после средњовековне српске историје, дају и подаци о земљи и народу. Али, као што је наведено, Вук се већ 1828. године, у Предговору Милошу Обреновићу, одричући се тиме обимнијих планова и ширих наслова, определио за *Грађу за Српску историју нашега времена*, у ствари за историју устанака и настајања нове државе, обимну за две књиге: „У прву књигу одредио сам догађаје од године 1765 . . . до конца 1813, а у другу од почетка 1814. године амо у напред.“ Помињући да се тиме надовезује на Рајића, он му је, бар са своје стране, препуштао сву старију српску историју. Вук овим ипак није одбацивао потребу, а вероватно и могућност повезивања најновије српске историје са описом земље и народа. „Ко је рад са свим да разуме ову књигу, онај мора најпре у поменути забавницима читати *Географическо-Статистическо описаније Србије . . .*“, додао је он у напомени кад то већ није дао у плану своје *Грађе*. Овај навод као да обележава један истакнут тренутак у Вуковом раду. Он је, сумње нема, веома ценио свој посао на проучавању дојакошњег и савременог стања српског народа и улагао је приметан труд да упозна његове земље; ако се тим послом од почетка тридесетих година мање бавио, он је низ својих раних огледа, саопштених или, бар, наговештених у *Српском рјечнику* (1818), касније, све до другог издања рјечника (1852) и до *Живота и обичаја народа српског*, дела које сам није издао (објављено је 1867), обнављао или, једноставно, прештампавао. Али он је морао учавати и извесне недостатке тога рада: да је у српске крајеве још увек упућен скоро недовољно, а други његови савременици знају их још мање; народ је упознао прво у Србији, затим у Срему, у другим областима позно, у Босни дословце никад; о приликама у Србији под Турцима, крајем XVIII и почетком XIX века, био је обавештен према сећањима старијих људи и из сопственог памћења, па је због тога једно прошло стање понекад сувише преплитао са савременим приликама и тиме давао цртеже који нису увек одговарали потребама уводних глава једне историје. Вук је и даље одржавао жеље да српске земље и народ испита до мере која ће одговарати потребама некад пространо утемељене *Српске Историје*, али му то, због све чешћег везивања за нова подручја научног, књижевног и публицистичког занимања и, особито, због дугих избивања изван Србије, није пошло за руком. Пред крај, 1860, пишући Предговор *Правитељствујуишчем совјету*, њему је однос ствари био до краја јасан: *Грађу за српску историју нашега времена* почеће са 1804. годином, а посебно ће штампати „*Обичаје или живот народа нашега*“.

У немогућности да се стварније позабави средњим веком, у неприлици да тек 1852, уводећи читаоца у коришћење другог издања *Српског рјечника*, каже како је Србима средњи век боље познат него касније време турске владавине (због чега је упућивао на рад у цариградским архивима), Вук је морао уочавати и недостатке свог рада на социјалном положају, културним приликама и земљишту радње српског народа у XVIII веку, јер је о томе још увек могао једино писати мемоарски, а сећања су већ постала сувише далека и бледа. Читава три одељка прве књиге *Српске Историје* доспевала су тиме у стање многогорсне недорађености, из којег их он својим начином рада никад није могао извести.

Све ово је схватљиво тим пре кад се узме у обзир да Вук ни своју *Грађу за Српску историју нашега времена* — за коју се, као за оно што у историји најбоље може дати, коначно определио — никад није уобличио до мере да је као целину сме штампати. Од изузетне је занимљивости чињеница да је Вук, у ствари, занемарио рад на историји после свог најдужег боравка у Србији, 1829—1831, кад је имао прилике да своју грађу употпуни многим усменим обавештењима и устаничким актима. Стигао је у Србију с већ објављеним историјским огледима у „Даници“, с тек одштампаним *Милошем Обреновићем*, несумњиво охрабрен и вестима о брзом успеху Ранкеове *Српске револуције*; Србију је напустио поломљених крила, исмејан и понижен, једино расположен да у Земуну, чекајући пасош за Беч, започне писати једну тајну историју кнеза Милоша, засновану на примерима његових недела, и да ускоро затим, у августу 1832, пошаље кнезу оно своје чувено писмо које ће их раздвојити за неколико година, а самог Вука готово заувек одредити за политику и националну пропаганду. Забављен све више, према захтевима времена, политичком радњом и националним покретима српског народа у целини, он ће се, за добар тренутак, наднети над Црну Гору, и то претежно као етнограф, а као публициста кад стане писати о најновијим догађајима у тој земљи. Босну ће посматрати с њених граница, забринут за положај српске раје, ангажован у одређивању њене будућности, али ће о свему томе писати на начин до те мере публицистичко-пропагандни да је своје чланке, на којима ће увек и други сарађивати, остављао непотписаним. Тако је Вук, увек више забављен потребама преображаја српске културе и будућности свог разједињеног народа него оним што се у његовом делу може сматрати највише његовим, оставио у одломцима не само своју, давно засновану, *Српску Историју* већ и оно што је у оквирима те смеле књиге требало да постане њено најдрагоценије језгро и што се из ње природно одвојило: *Грађу за Српску историју нашега времена*.

LA MÉTHODE HISTORIQUE DE VOUK STEFANOVITCH KARADJITCH ET L'HISTORIOGRAPHIE DE L'EUROPE

Dans ses recherches sur la détermination de sa méthode historique Vouk Karadjitch n'avait pas un large aperçu de l'historiographie moderne européenne. A part cela, quoique ayant étudié plusieurs dizaines d'années (sans compter quelques brèves interruptions) l'histoire serbe, il n'avait pas prêté une attention spéciale au développement de la pensée historique occidentale et n'avait pas guidé ses études d'après ces conceptions nouvelles. Les meilleures pages sur les événements insurrectionnels qu'il nous a relatés vers la fin de sa vie, sont précieuses uniquement par le fait qu'elles appellent ses travaux historiques entiers.

Parmi les historiens étrangers qui ont influencé dans une certaine mesure Vouk Karadjitch dans le choix de sa méthode, notons Nicolas Karamzine et Léopold Ranke, auxquels il doit surtout l'adoption du principe insistant sur la nécessité de présenter les faits historiques exactement d'après leur déroulement, sans ajouter les opinions subjectives philosophiques ou rhétoriques de l'auteur ou d'autres interventions. Sans aucun doute Vouk Karadjitch a dû subir l'influence historiographique du XVIIIe siècle civilisateur avec lequel il avait déjà pris contact au cours du premier soulèvement serbe.

Comme historien, il a quand même été sous une forte influence des historiens allemands et slovènes qui représentaient et réalisaient l'idée d'une science unique englobant les peuples (Völkerkunde). Dans cette ethnologie l'histoire est traitée de pair avec l'ethnographie, la littérature nationale orale, le droit traditionnel et la philologie. Vouk Karadjitch voulait écrire une *Histoire serbe* fondée sur ces principes surtout parce que c'était une conception d'un caractère philologique prédominant. Cependant cela lui imposait l'obligation de traiter non seulement l'histoire serbe contemporaine, mais aussi l'ancienne, de présenter non seulement le développement social et culturel moderne, mais aussi celui des anciens Serbes. Ce plan ne lui convenant pas, il l'abandonna et se consacra uniquement à la description des soulèvements et à la création de la nouvelle Serbie.